Бары дойдулар пролетарийдара, холбоҥун!

САҤА ОЛОХ

Хаһыат 1931 сыл алтыннан ыйтан тахсар

ССКП ЧУРАПЧЫТААҺЫ РАЙКОМУН УОННА ҮЛЭҺИТТЭР ДЕПУТАТТАРЫН ОРОЙУОННААҺЫ СОВЕТЫН ОРГАНА

№ 3 (4893) | 1977 сыл. Тохсунньу 6 күнэ ЧЭППИЭР | Сыаната 2 хаппах

Улуу Октябрь 60 сылын көрсө

Якутскай куораттааҕы партийнай тэрилтэттэн уобаластааҕы XXX партийнай конференцияҕа рабочай-делегаттар республика бары үлэһиттэригэр ЫҢЫРЫЫЛАРА

Сахха, Якутскай куораттааҕы партийнай тэрилтэттэн уобаластааҕы XXX партийнай конференция делегаттар бөлөхтөрө, ССКП XXV съезтин историческай докумуоннарын хаһыатыттан дириҥник аҥаардастылар диэн билэрбит.

ССКП КК Генеральнай секретаря хаһ. Леонид Ильич Брежнев ССКП КК алтыныстаатыгар (1976 с.) Пленумутар этиитигэр уонна ыйытыы ыйытар, диэн аттаах Леонид Ильич, — сэдааммыт пистолетаа соруктарын толоруулуох сөбүлүүр. Бу экономическай ыйытыы буолбакка, онуу аҕыан улахан политическай ситиһиилэ».

ССКП XXV съезтин уонна уобаластааҕы XXX партийнай конференция ураахтарын толоруу. Бүтүн Советтааҕы социалистическай куоталаныыга активнык ыытан, биһиги республиканыы уонна кини столицатын Якутскай куорат үлэһиттэрэ онуо пятилетка бастакы сылын ситиһиилээхтик түмүктүүлэр.

Былырыыр сыл ыйыт хаһаастыбатын барыы звеноларыгар хаачыстыбатын туһугар онгоруулаах, үлэ онгорумтуотун үрдэтиилээх, ыйыт ыытыллыбат, «Хаачыстыбатын пятилетканнаах рабочай-коллектив», «Хас биирдии ыйытын үлэтин үрдүк хаачыстыбатыгар — коллектив үлэтин үрдүк хаачыстыбатыгар», «Аттыбар биир дьаҥар ыйаччы суох буоллуун» диэн хамсаһыннар улам кэҥиэ бөҕүү көрсүүлэр, тыҥаабыныах хардары быыаннар. Үрдэтиллибит социалистическай эбэҥэстибэлэр ылылларыгар, онтоҕоннуу сирдэй ахсаннарга ааллалар.

Тереньатах таҥаһын комбинатын иистэ онтоҕуна уонна Якутскайдааҕы пистолет фабрикатын иистэ тиэнгэх онтоҕуна Хаачыстыбаны государственнай знагын ылыыр-ылыыр түҥэриллиннилэр.

Биһиги, Якутскай куораттааҕы партийнай тэрилтэттэн уобаластааҕы XXX партийнай конференцияҕа рабочай-делегаттар, ыытааччылар сорудахтарбытын уонна бэлэх сорудахтарбытын социалистическай эбэҥэстибэхтэрбитин бөлөҕүнэн ылыахпыт толордубут.

Биһиги тиийиэхтэх сирбитигэр, ыытарыахтаах сорудахтарбытын чуолкайдык өйдүүбүт уонна ССКП КК Генеральнай секретаря Л. И. Брежнев ССКП Киин Комитетын алтыныстаатыгар Пленумутар этиитигэр Улуу Октябрьскай социалистическай революция 60 сылын туолуутун үлэҕэ сиҥэ киллэрэрбит, ыытыы-ыытыы, ыытыы-ыытыы, ыытыы-ыытыы

● Көрүү-конкурска—үчүгэй бэлэми!

ИС КӨРДӨРӨН АГИТАЦИЯҺА СҮРҮН КӨРДӨБҮЛЛЭР

Административнай уонна производственнай объектар истэриилэрэ кордорон агитация, син эмиэ политическай агитация бу көрүүгүн тас формаларын хурдук, билиҥҥи биримэҕэ ССКП XXV съеһин, партия Киин Комитетын Пленумнарын хурааҕынаах, онус пятилеткаҕа дойду, республика, ойуон, туһаанныах үлэ коллективын былааннарын үлэһиттэргэ кинэҥник, ыраас оруттэхтин пропагандалыыр. Улуу Октябрьскай социалистическай революция 60 сылга туолар юбилейын чиэһигэр норуот бүттүүнүн социалистическай куоталаһыытын хаамыытын кинэҥник кордерер, производство бастыҥнарын уонна саҥаны айаччыларын ситиһиилэрин кинэҥник тарҕатар сыаллаах-соруктаах.

Ис кордорон агитация туспаҕай өгөһүүлээх, оперативнай, дьоҥҥа тиийимтиэ буолуохтаах. Дьэ ол иһин киниини өгөрүүгэ ордук улахан болҕомто уурулуохтаах.

Ойуон культурнай-сырдатар учреждениеларыгар, агитштабтарыгар уонна агитквартираларыгар ис кордорон агитация мантан аллараа ыйыллар формалара хайаан да баар буолуохтаахтар.

КУЛЬТУРА ДЬИЭЛЭРИГЭР, КУЛУУПТАРГА

Стендэлэр —

1. Партия былааннара — норуот былааннара (онус пятилеткаҕа дойду норуотун хаһаайыстыбатын сайдыытын сүрүн сыыннаралара).

2. Предприятие, совхоз, отделение, бригаадаҕа, сыах, бүтүн нэһилиэк онус пятилетка сорудахтарын толорон иһиилэрэ.

3. В. И. Ленин олоҕун уонна үлэтин хаһаан.

4. Улуу Октябрьскай социалистическай революция 60 сылга туолуутун достойнайдык көрсөр иһин.

5. Үлэ уонна сэрии ветераннара, производство бастыҥнара.

6. Норуоттар дорообоҕуулара — улуу күүс.

Муннуктар комсомольскай, спортивнай, киниэҕэ, народнай хонтуруолка, санитарнай, баһаары туһары дьаһалларга, интернациональнай дорообоҕуҥа, общественнай бородуукта (сатира уонна юмор), пропагандистарга, политинформатордарга уонна агитатордарга, «Хаачыстыбаҕа пятилеткаҕа рабочай мактатын!», производство кодьүүһүгэр уонна үлэ хаачыстыбатыгар.

Дуоскалар Бочуот туоската, кордорүү дуоската, сонуннар уонна биллэриилэр дуоскалара, хаһыаттар уонна эркин хаһыатын патрициаларыгар аналлаах дуоскалар (эркин хаһыата ыйга бириҥ таһаарыллар).

КЫҺЫЛ МУННУКТАРГА

1. Улуу Октябрь 60 сылын достойнайдык көрсөрго, онус пятилетка сорудахтарын ситиһиилээхтик толорорго социалистическай куоталаһыыга ыҥырар уопсай лозуннар уонна плакаттар.

2. Ойуон, тэриллэ, совхоз, отделение, бригаадэ, сыах, ферма, о. д. а. үлэ коллективтарын социалистическай эбэһээтэлистибэлэригэр аналлаах дуоска.

3. «Бүгүн ким бастаан иһэрий?» (күнүөтэ сангардыллар дуоска).

4. «Бастыҥнарга тэҥнэһиҥ!» (аналлаах дуоска).

5. Бастыҥ опыт эбэтэр специалист муннуга (плакаттар, брошюралар, хаһыаттар уонна сурунаалар матырыйааллара, о. д. а.).

6. Сокуоннар уонна биллэриилэр дуоскалара.

7. Эркин хаһыаттарыгар, бөлөбүөй листоктарга, «Чаҕылҕаннарга», сатирическай хаһыаттарга аналлаах витрина (ыйга иккитэ сангардыллар).

8. **Муннуктар:** комсомольскай, спортивнай, санитарнай.

9. Киирэр аанга — кыһыл флажок уонна уопсай лозуннар.

10. Остуолга — саахымат, дуоҕат, биллиард.

11. Үлэһиттэр сыныьаар биримаалэригэр — радио, хаһыаттар, сурунаалар.

12. Библиотечка.

КИИН АГИТШТАБТАРГА

1. Сэлиэнньэ, киин агитштаб схематическай картата.

2. Актив муннуга (киин агитштаб саастаба, үлэтин былаана, дневника, дьон сылдьыыта учуоттуур тэтэрээт).

3. Агитзоналар икки ардыларыгар социалистическай куоскалаһыы усулуобуйата (аналлаах дуоска).

4. **Фотогазетриналар:** «Дьон олорор сиригэр үлэҕэ активнай комолоһоччулэрбит», «Биһиги киэн туттар дьоммут».

5. Агитзоналар үлэлэрин кордорор аналлаах дуоска.

6. Агитзоналар социалистическай куоталаһыыларын дуоската (квартал ахсын сангардыллар).

7. Сүрүн үлэлэр былаанара (сыл аҥарыгар, сылга).

АГИТКВАРТИРАЛАРГА

1. Агитзона муннуга (схематическай карта, олороччулар ыччаҕынаах, зона салайаччылара, занятиелларга сылдьыы, о. д. а.).

2. Агитзоналар социалистическай куоталаһыыларын усулуобуйата.

3. **Фотовитрина:** «Биһиги киэн туттар дьоммут».

4. Дьиэ таһыгар — кыһыл флажок, «Агитквартира» выпеска, уопсай лозуннар.

5. Агитзона олоҕун туһунан эркин хаһыата (ыйга биирдэн итэҕэһэ суох таһаарыллар).

6. Санитарнай муннук.

7. Көһөрүлүү сылдьар библиотечка (аҕыллыбыт кинигэлэр учуоттара).

8. Үөрэнээччи муннуга (үөрэх билии учуота).

Ис кордорон агитацияҕа бу кордобуллэри толоруу булгуччулаах уонна 1977 сыл кулун тутар ортотугар ыытыллар көрүү-конкурска үлэ сыанатыгар быһаарар суолталаах.

ССКП РАЙКОМУН ПРОПАГАНДАҺА УОННА АГИТАЦИЯҺА ОТДЕЛА.

ССРС Министрдэрин Советын Сыанаҕа Государственнай комитетыгар

ССРС Министрдэрин Советын Сыанаҕа Государственнай комитета 1977 сыл тохсунньу 5 күнүгэр маанылаах хабаардарга государственнай розничнай сыаналары чөмөхтөтө:

— эластичнай, объемнай уонна полуэфирдэй текстурированнай саптартан өгөһүллүбүт тас трикотажнай таҥастарга ортотунан 12 бырыһыан;

— ацетатнай уонна капроацетатнай саптартан өгөһүллүбүт эр киһи, дьахтар, эҥэ ис таҥастарыгар ортотунан 10 бырыһыан;

— капроновай уонна эластичнай саптартан өгөһүллүбүт дьахтар чулкуларыгар ортотунан 25 бырыһыан;

— искусственнай, синтетическай тириилэртэн өгөһүллүбүт дьахтар сапыыкыларыгар ортотунан 10 бырыһыан;

— 120 литрга диэри емкостаах холодильниктарга ортотунан 12 бырыһыан;

— пылесостарга ортотунан 15 бырыһыан;

— «Соната», «Иней», «Томь», «Воронеж», «Электроника» уонна итиннэ хабаанныах атын да магнитофоннарга ортотунан 20 бырыһыан;

— магнитнай лиэнтэлэргэ ортотунан 22 бырыһыан;

— «Агидель», «Москва», «Харьков», «Эра», «Киев» уонна итиннэ хабаанныах электробритваларга 20 бырыһыан;

— «Горизонт» типтээх I кылаастаах телевизордарга ортотунан 17 бырыһыан;

— «Рига», «Орион», «Гиала» типтээх уонна итиннэ хабаанныах радиолаларга уонна радиоприемниктарга ортотунан 5 бырыһыан;

— таас иһиттэргэ ортотунан 10 бырыһыан;

— шарниковай уонна бөруөлээх авторучкаларга ортотунан 5 бырыһыан;

— аккордеоннарга, баяннарга, гармониялларга 5 бырыһыан;

— медикаменнарга ортотунан 5 бырыһыан.

ССРС Министрдэрин Советын Сыанаҕа Государственнай комитета итини сэргэ көбүөрдэргэ уонна көбүөртэх өгөһүктэргэ, натуральнай солкоттон өгөһүллүбүт таҥастарга уонна курустаал иһиттэргэ розничнай сыаналары үрдэтти.

1977 сыл тохсунньу 5 күнүттэн иэнилиэнньэ сакаастыыр тигиллэр таҥас сыаната эмиэ үрдэтиллиэ.

Туспарыллан өгөһүллүбүт кинигэ бородуукуйаларын сорох саҥа көрүҥнэригэр сыана эмиэ өбиллэр. Онуоха өҕө литературатыгар, учебниктарга, политическай уонна маассабай литератураларга сыана үрдэтиллибэт.

Транспорт сорох көрүҥнэринэн таһыыга ночоотту туоратар уонна иэнилиэнньэни хааччыйыыны бөрөдэктиир сыалтан 1977 сыл муус устар 1 күнүттэн саҥа тарифтар олохтох киллэриллэллэр. Таксинан уонна салгын транспорынан туһаныы иһин, онуоҕа 1977 сыл навигацията саҕаланыаҕыттан судноолар типтэрин уонна комфортабельностарын учуоттаан муора уонна өрүс транспорынан пассажирдары таһыыга тарифтар үрдэтиллэллэр.

ОЛОРОР ДЬИЭЛЭРИ ТУТУУГА ССУДАЛАР

ССРС Министрдэрин Совета «Тыа сиригэр чаһынай олорор дьиэни тутууга кредити биэрэр туһунан» Уураахы 1977 сыл тохсунньу 1 күнүттэн ылынна. Чаһынай олорор дьиэни тутууга колхозтаахтарга, рабочайдарга, тыа сиригэр баар предприятиелар, тэриллэлэр уонна учреждениелар сулууспалаахтарыгар уонна инженернэй-техническай үлэһиттэригэр 1500 солкуобай кэмэйдээх ссуда бэриллэр буолуоҕа. Итиннэ ссуданы дьиэни тутуу бүппүтүн кэнниттэн уон сыл устата төлөнүөхтээх.

Тыа сиригэр олорор Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрэ уонна атын байыаннай сулууспалаах инвалидтарга чаһынай дьиэни тутууга бырыһыанынан суох 1500 солкуобайга диэри ссуда бэриллиэҕэ. Итиннэхэ дьиэни тутай бүппүт кэнниттэн сыллыттан саҕаламмыт 10 сыл устата ссуда төлөнүөхтээх.

ССТА.

УЛЭ ВАХТАТЫГАР

ЫЧЧАТ НАСТАВНИГА

Үйэ чиэпиэриттэн ордук кэмнэ сыеная сиэллээҥи сылгылаан, үөртэн-үөрү үөскэтэн, кураан дьаллардаа ыраах үрэхтэриттэн, өрүс эҥэриттэн тэлэһийэн сылдьан көрөн-истэн элбэх сыратын биэрбит сылгыһыттартан биирдэстэриттэн Эрилик Эристиин аатынан совхоз бөҕө кырдьаҕас, опыттаах сылгыһыта, ыччат наставнига Гаврил Гаврильевич Карпов буолар. Киин өгөрбут үтүө-өгөтүн бу ааҕыллыбыт строкаҕа батарбаккын.

Сэрии ыар кэмнэригэр, армиятан эргиллэн кэлэн, бар-дьонуттар, торообут-үөскээбит сиригэр үлэлээн барбыта. Оччотооҕу кэмнэн, иллиҥнэн хараҥаттан-хараҥаҕа харбаһан үлэлии сылдьар өҕө-дьахтар, өҕөниьор-эмээхсин эрэйдэрин чэпчэтиһэн барбыта.

Билигин Хабырылла өҕөниьор алта уон алтыс кыстык хаарын түһэрдэ. Онус пятилетка баастакы сылыгар 128 сылгыны көрдөхарайда. 90 биэтиттэн 78 кулуну ыаан деловой тахсыыны 86 бырыһыанҥа тиирэртэ.

Соторутааҕыта общественнай хаһаайыстыбаны бөҕөргөтүүгэ үтүөтүн-өгөтүн сыаналаан туран, совхоз Хадаардааҕы отделениетын рабочайдара бочуоттаах сыныьаланҥа атаардылар.

Киин сылгыларын үлэтин үгэнигэр сылдьар иннитэ Н. Г. Карпов тутта. Отделениеҕа эдэр сылгыһыттар элбээн иһэллэр. П. Н. Дьячковскай, Н. Н. Филиппов, М. М. Софронов Хабырылла өҕөниьор олугун устун Бабаҕа, Хонду, Таатта урэхтэриттэн күнүөтэ сылгыларын сыныйан көрөн, ырбыт өттүн аһылыкка аҕалан Кууһума Эбэтигэр муниьан совхоз экономикатыгар барыыстаах салааны бөҕөргөтоллор. Хабырылла өҕөниьор үлэлээбит, олорбут үтүө үгэһэ салҕанарыгар бөҕө эрэллээх. Бу дьоллоох-уйгулаах олоххо өссө үһүнүк олордорбун, учаастакпар күүһүм кыайарыынан күүс-көмө буолларбын диэн баҕалаах. Үһүнүк олор дуу, Хабырылла Карпов.

Е. КОЖУРОВ.

Кылаанныах суолун хайан

Карл Маркс аатынан совхоз Бахсытааҕы отделениетын сонордьуттара пятилетка баастакы сылыгар 1700 солкуобайдаах кылаанныах түүлэҥи Ийэ дойдуга биэрэргэ үрдэтиллибит эбэһээтэлистибэни ылыммыттара. Киниилэр итини 4706 солкуобайдааҕынан, эбэтэр 276 бырыһыан, толордулар.

Ойуучу үчүгэй кордоруулу эдэр кадровай булчут Василий Ильич Сивцев ситиспэт. Киин 452 андаатары, 6 селогдону, 17 кырыпааны уонна икки кыһыл саһылы булан 1506 солкуобайга туруорда. Байаҕайдаах булчут быыныттаах урукуттан биллэр Христофор Баранков быыл эмиэ таба ыыбыт сыла. Киин дойду баалтатай фондуга 4079 солкуобайдаах сымнаҕас кыһыл комуһу киллэрда.

Сонордьуттартан кырымах-тыах хара саһылы ситэччилэр хаалсыбатылар. Киниилэр туттарбыт хас биирдии тириилэрэ ортотунан 104 солкуобайга турда, онон совхозка 2397 солкуобайдаах дохуоту киллэрдилэр. Итиннэ быһаммыттаабар 14 бырыһыанынан үрдүк.

А. МОХНАЧЕВСКАЙ.

Эниги бу снимокка Чурапчы 2 №-дээх аҕыс кылаастаах оскуолатын иккис кылааһын туйгун үөрэнээччитин пионерка Вера ЕГОРОВАНЫ көрөҕүт. Вера оскуолаҕа киириэҕиттэн үлэни, көрөҕи таптыырга, кинигэни кытта ыкса дөҕөрдөһөргө үөрэммитэ. Үөрэнии учуутал нэһилиэгин бөҕөргөтөөхтүк истар, ону эмэтигэр тиийэн эссе хатылаан, чигэтан үөрэтэр. Оттон иллэҥ кэнигэр уус-уран литератураны эмиэ таптаан, дьарык өйдөстөн эҥдэ.

В. БАРАШКОВА фотота.

Оройуон оскуолаларыгар үөрэх дьылын бастакы аҥара түмүктэннэ

Үөрэтэр-иитэр үлэни салгыы тупсарыахха

Маныаха үөрэх дьылыгар хас биирдии оскуола сылаатата үөрэтии хаачыстыбатын тупсарыыга, иитэр үлэни кэдьүүстээхтик ыытыыта сүрүн бөҕөргөтүүнү уурда. Маныаха оройуон барыта 1 №-дээх аҕыс кылаастаах оскуолаларыгар предметтэй кабинеттар тэриллибиттэрэ. Бу кабинеттарыа көрдөрөн үөрэтэр тэриллэриннэн, техническэй средстволарыынан байытыы утумнаахтык ыытыллар. Быйыл күһүн бу туһаайыыынан Чурапчынаах, Үө Кытааннах орто оскуолатыгар бөрөбүнньэх химия, физика, математика, нуучча, саха тыллара, начальнай кылааслар кабинеттарын тупсарда, саҥа тэриллибиэн байытта. Үүгэ помоҥу оскуолаҕа төрөөбүт-оскуолаҕа эмиэ үүнүгэй. Бу оскуолаҕа үөрэтии саҥа ыымыаларын туһанарга анаалаах саҥа тэриллэрдээх үүгэ кабинеттар үлэлиллэр. Маанна үөрэҕи билии сыл аҥарын түмүгүнэн 87,6 бырыыһыанта тэҥнэстэ. Бу оройуон орто оскуолаларыттан бастыҥ көрдөрүү.

Оройуон оскуолаларыгар быйылгы үөрэх дьылын биир уратытынан иитэр үлэни тупсарыыга бөҕөргөтө уурулуубута буолар. Бу боппуруос анаан-минээн 13 орто уонна аҕыс кылаастаах оскуола коллективтарыгар туруорулуунна, дьүүллэһиллэннэ. Дириҥ уонна Хайахсыт орто оскуолаларыгар үөрэтэр-иитэр үлэ хаачыстыбатын бөрөбиэркэлиир сыалаах икки фронтальнай бөрөбиэркэлэр ыытыллыннылар.

Бидиги, Е. Н. Курашов аатынан Чурапчы орто оскуолатын педагогическай коллектива үөрэтэр-иитэр үлэни научнайдыык көрдөрөн үөрэтии тэриллэрин кыымаларын көмөлөрө боппуруоһуттан үлэлэбиппит быыһыгар да сыыа. Сүрүннээн эрдэхтэ эчитии уонна үөрэтии кэнсиэрдэрин —үлэлии научнайдыык тэрийии графиктэрэ, ыыт анкаларыгар бу туһаайыллыбыт кэпсээннэр үлэ барбата диэрбиэтигэр тиийбит. Урокторга «Социальнай картаны» туһаныы, бастыҥ педагогическай опытын көҥүлэйдик ситиһии бытаан. Ол бириҥчилэтиэнэ, баллаах үөрүү-көрүүнүн үлэ молтоҕо буолар диэн саныыбыт. Онон үөрэх дьылын эмиэ саамый саамыай помнээр бу боппуруоһу болҕомтоно киллиэгэр түбэн үлэлиэхпит наадыйар.

1976—1977 үөрэх дьылын маҥнайгы аҥарыгар үөрэх биилэрин аксыыт сыл биччатыгар тэҥкэтэхтээх 3 бырыыһыанынан үүнүү. Учуутайдык үөрэнэр оҕолор аксаанньалара элбэтэ. Бэйэлэрин үөрэтэр кылаастарыгар уонна предметтэриэр оҕо т о р у у к и л и м и т и н сүүс бырыыһыан ситиннэрэ сыыс бырыыһыан ситиннэрэ кылаас биир биилэрэ: I «б» (учуутал Л. Г. Попова), II «б» (Е. Н. Ермолаева), IX «б» (салайааччы Н. С. Габышева), X «б» (В. П. Саввина).

Бу көрдөрүүлэр биллэн турар намыһахтар. Олор сүрүн бириҥчиилэриттэн биирдэстэриннэн үөрэнээччилэр бэрэдэктэрин туруоруу молтоҕо буолар. Оҕолору хас үөрүөк аксыы дьиэгэ-туоратаннаахтык олордон үөрэтии— биилэрин кэмнэрэ сорудаҕа. Иккиэннэн, учууталлар ыалдьыыларын түмүгэр үөрүөкүгэр солбуллубакка тахсыахтарын эрдэтэ, онон үөрэтии программатыгар бытаарыылар тахсыталаатылар. Кэлэр оттуоҕар маны суоратарбыт наадалаах.

А. ЕРМОЛАЕВ,
Чурапчы орто оскуолатын үөрэххэ чаастаах сэбиэдиссэйэ, РСФСР уонна Саха АССР оскуолаларын үтүөлэрэ учуутала.

Саҥаны олохтоохтуун—ситиһии мэктиэтэ

Онуо пятилеткаҕа калин сыалларыгар оройуон совхозтара туоратаах культуралар үүнүүлэрин ортотунан гектартан 9,5—10 центнергэ тириэрдиэхтэрэ. Бу оруу суостук уонна ыарахан соҕус. Аҕыс пятилеткаҕа гектартан 8,3 центнер үүнүү ылылын.

Туоратаах культуралар ыыстыарын 20 бырыыһыанна оттуу хамуллан кордоруунуу эрдэ саҥарыы тарта. Онуо пятилеткаҕа ыаҥ сыллаарыгар гектартан 10 центнер үүнүүнү ылыы — бу бочуоннах сорук. 1975 сыллаахха чөбүлүбүт боппуруоска быһыытынан, биһиги оройуоммут баалларын ортотунан гектартан 10,6 центнер үүнүүнү биэрэр хаачыстыбаҕа чуолкайдаммыта. Республика бурдуку үүнүүлэрэ оройуоннарын бааһыналарыгын ыаҥ хаачыстыттан ити эрдэ саамай ааҕыллыбыт. Ол эбэтэр, Бүөтүүй оройуон бааһыналарыгар гектартан 11,6, Мэҥэ-Хаҥалаас бааһыналарыгар 11,1, Уус-Алдан бааһыналарыгар 11,1, оттон Амма оройуона 16,9 центнер үүнүүнү ылыахтарын сөп.

Онуо пятилеткаҕа ис резервтэрин мунутуурдук туһаныахха, ыаҥ ньымаларын туоратаҕа, ыстатыа кирбиитин толору ситиһиэхтэрэ ыаҕастар баалар. Итинник И. Е. Яковлев звенота тохсуо ньыстаҕа ситиспит таһыма да бөҕүлүүр. Звено гектартан 11,7 центнери хомуйбута.

Туруктаах үрдүк үүнүүнү ситиһии сүрүн төһүүннэнэ ыаҥ ньымы кэҥэтии, ыаардаммыт ньымы кичэйэн туран көрүү-харайыы буолар. Ыаардаммыт бааһыналар күһүнгү уонна саастыы хорутуулардааҕар мэлдьи ааҥнан үүнүү биэрэччилэр. Аҕыстыы ыаардаммыт бааһыналар ортотунан гектартан 14,2, күһүнгү ньымалы хорутуу 8,5, саастыы хорутуу 7,7 центнер үүнүүнү биэрдилэр. Ыаардаах ити курдук үүнүү дьылҕатын быһаарар туруулаах билигин даҕаны культуралаар туруктаах үүнүүлэрин тердун хаачыйыы буолар.

Сайын устата кытаанах көрүү-харайыы, 3 тогул культивацыалаах ыаардар кэдьүүстэрин ланна үрдэтэр. 1975 сыллаахха Одьулуунар ыаардарын сайын устата 3—4 тогул лущениилааабыттара, сыыс оттору үүнүүгэ бэлэмнэтэр, сиигэ муспуттара. Ол түмүгэр гектартан 18,1 центнер үүнүүнү ылбыттара. Оттон Эрилик Эристиин аатынан совхозтар көрүү-харайыы үлэлэрин ыыпаахтаатахтара, онон 1976 сылга 10,4 центнер эрэ үүнүүнү ылылар.

Аҕыстыы сайын одьулуунар уонна хатылыылар ыаары иккилии эрэ тогул лущениилааттылар, оттон Эрилик Эристиин аатынан совхоз хоптоҕотугар ыаары таҥастаабакка сыыс от олус хойуутук үүнэн, сорох бааһыналарга иккистээн хорутуу ыытылыыта. Атын отделениелэргэ ыаардары таҥастыы да сорумматылар.

Субуруускай аатынан совхоз барыы отделениелэрин, Бахсы, Мугудай, Болугур бааһыналарын ыырей сыыс отунан саба үүнүүлэр. Бааһыналаах ыырей от буолуо—бааһына бэйиэгэ ланна тутахсытар, сиигэ куурар-хатар, үүнүү тосту наастыыр. Ыырейы бир сайынынан, бир хорутуунан, бир культивацыанан суох оҥорбоккун. Ыырейы утары хас хорутуутаабар 2—3 центнер ордук үүнүүнү ылары хаачыйар. Хадыымалы күһүнгү хорутуу быыстарын кыайан төлөрөөт буолуу калин сыалар ыарыылара буолта. Ол түмүгэр саастыы ыыныы саастыы хорутууга ыытыы кэмэ үрдээн иһэр. **Пятилетка иэдэс сыалларыгар саастыы хорутууттан аккаастаныы суолугар киирии, күһүнгү хорутууну иэнэтии буолуохтаах.**

Аҕыстыы пятилеткаҕа саҥа хардыынан туоратаах культуралар 2050 гектардарыгар минеральнай уоҕурдуулары туһаныы буолла. Минеральнай уоҕурдуулары туһаныы ланна улахан кэдьүүстээҕэ көҕүнэ. Минеральнай уоҕурдуу киллэриллибит бааһыналара хас биирдии гектарыттан 2-5-3 центнер ордук үүнүүнү хаачыйдылар. Ол аата уоҕурдуллубут бааһына хас биирдии гектара 17 сэлиэ. ыраас барыыны биэрдэ.

Аныгы сөҕлкалар бары туконайдар, онон саастыы ыыныы кытта тэҥнэ минеральнай уоҕурдуулары киллэрии ыытыллыахтаах. Агрономнар уоҕурдуулары туһаныыга мантан иннинэ картограммаҕа сэлэйтэрыахтаахтар, агрохимическай анализтары оҥотторуохтаахтар. **Онуо пятилеткаҕа бааһыналарга быйан туустаныгар кислоталыы почвалар бар буоллахтарына, механизированнай мелиорация бырайыага, сметата чуолкайдана иликтэр. Бу үлэлэри тургэтэтиэхтэ наада. Субуруускайдар быйыл ЗАВ-10 агрегаты монтаждаан, үрдүк кондициялаах сиэмэни хаачыйыыга дьоһуннаахай хардыыны оҥордулар. Быйыл сиэмэ бурдуку сүүрү, котоҕүү үлэлэрэ 100 бырыыһыан механизациялаарын ситиһиэхтээхтэр, ол кэнниттэн бурдуку стационарга куурдуу боппуруоһун быһаарыахтаахтар.**

Аҕыстыы пятилеткаҕа таһаарылыбыт итэҕэйиэн бурдуку ыраастаһыы үлэлэрин саастыыга кэтэрүү курдук өйдөлөөх практиканы буолбута. Саҥа пятилеткаҕа маҥнайгы сылыгар дараҥы эриликтэр, субуруускайдар эмиэ ити итэҕэйи хатылаттылар.

Туоратаах культуралар үүнүүлэрин үрдэтиигэ күһүнгү бурдук хомуурун мунутуур кылгас болдьоохтоо ыытыы улахан суолталаах. 1975 сыллаахха бурдук хомуура 40—41 хонуктар усталарыгар ыытыллан 1000 тонна -кэриҥэ бурдук туһата суох тохтубута, үүнүү гектартан 9—10 центнер буолуохтааҕын оннугар 7,8 центнергэ тэҥнэспитэ. Маны быйыл учуоттуохха.

Туоратаах культуралар ыыстыарын ыыныларын гектартан 10-нуу центнер үүнүүнү ситиһии —бу онуо пятилетка сүрүн соруга, салгыы сайдыы кэрдиниэ.

В. ЕРМОЛАЕВ,
тыа хаһаайыстыбатын управлениетин ньиэбинэй агронома.

Үүнүү туһунан билиҥиттэн ыһаныахха

СОРУКПУТ—ГЕКТАРТАН 10 ЦЕНТНЕР

Кэдьүүс маршрута: институт — бааһына

Селекция уонна сэлиэһинэй сиэмэтин Мироновскайдаабы научнай-чинчийэр института айбыт сэлиэһинэйин сортара улахан бэрсэллэр. Холобур, «ильичевка» диэн сорду булууга ороснуоттаммыт бир солкуобай 100 солкуобай дохуоту биэрэр буолла.

«Мироновскай-808» — 1 сорт биһиги дойдубутугар уонна социалистическай дойдуларга 10 мөлүйүөнтэн тахса гектарга ыһыллар. Ити сортаны үүннэрии түмүгэр биһиги дойдубут иэдэс сылларга эбии 11 мөлүйүөнтэн тахса тонна бурдуку ылла. Билигин ученайдар саҥа сортары түргэнник производствоҕа киллэрэргэ нуосу тутуһан үлэлиллэр. Онуо пятилеткаҕа институт туоратаах культура 10 саҥа сордун бэрэбиэркэлиэхтэрэ.

ССТА.

ЭЙЭ ЗНАМЯТЫН АННЫНАН

Аабаччыга бэсиэдэ

Ааспыт 1976 сыл советскай дьоннорго уонна сир ыарын баһыйар үгүс норуоттарыгар Эйэ сылынан буолла. Ити ааспыт сыл биир саамай сүрүн ураты.

Киһи аймах ити суду суолталаах ситиһиитин империалистар бастаарыгар хутталга угар, онон аан дойду норуоттара алдьатыылаах сэрии уотугар тардыллан киирилэрин биһиги көҥүллүөхпүтүн сөп дуо? Биллэн турар, суох! Биһиги бэркэ билэбит эҥ, кэлин сылларга улахан государстволар сир үрдүгэр баар хамсыыр-хараайы биир тэгүл буолбакка, хас эмэ тэгүл өлөрөр-өһөрөр суостаах сэрии сэбин муспуттарын.

Ол да иһин биһиги дойдубут байыаннай кутталы эччатар, сэрии сэбинэн үлүһүйүүнү уурэтэр, аан дойдуга тыҥаанаһыны сымнатар, «олохтоох» кирэҕэннэр диэн баттанааччылары суох оҥорор иһин туруулаһан уонна быһаарыылаахтык охсуһар. Ити «олохтоох» кирэҕэннэр аан дойду саҥа сэриитин тоҕо тардарга торуотунэн буолуохтарын сөптөөбүнэн ордук кутталлаахтар.

Дьон олохторуттан сэрии кутталын бүкатынньахтын туоратыы курдук суду улахан суолталаах боппуруоһу быһаарыыга 1976 сыл биһигини тоҕо чугаһатта диэн боппуруос үөскүүн тахсар? Чахчылар эҥэлэриннэн тыҥаанаһыны сымнатыыга дьулуһуу үгүс дойдуларга, оо иһигэр биһиги капиталистическай эйгэҕэ быһаарар өрүүлү ыытар дойдуларга эмиэ, бэйэтигэр суолу солбор буолла.

Сотору биримэнэн ааспыт сыл сэтиннньигэ буолбут быыбарга ыытыллыбыт Джимми Картер АХШ саҥа президенин лаҥуган киириэхтээх. Картер иннинитин ыытыахтаах политиката билигин даҕаны чуолкайдык быһаарылла илик. Ол гынан баран кэлин күннэргэ Картер оҥортуур сайабылыанньалара аан дойдуга тыҥаанаһыны сымнатыы курса салҕанан ыытыллыбыттарыгар эрэли үөскэтэллэр.

Араас общественнай тутуллаах дойдулар икки ардыларыгар тыҥаанаһыны сымнатарга уонна биирдэ үлэлиирдэ ГФР, Италия уонна Япония салайааччылара этэллэр. Бу үс бөдөҥ капиталистическай дойдуларга бүттүүн уопсай быыбардар ыытылыннылар. Оскотун Арҕаа Германия, Италия уонна Япония аан дойду иккис сэриитин кэмигэр биһиги сүрүн утарсааччыларбытынан буолбуттарын учуоттуур буоллаахха, ити чахчы өйүөбай суолтаны ылар.

1975 сыл атырдьах ыйыгар Европаҕа кутталы суох буолуутун уонна биирдэ үлэлээһини суоҕ мунньаҕын түмүн актатыгар Европа дойдуларын, оку сэргэ АХШ, Канада үрдүкү салайааччылара илии баттаабыт балаһыанньаларын толоруорго тиһэ бэлэмнээхтэрин 1976 сыл практикатыгар бэрэбиэркэлээннэ. Аны аҕыйах ыйынан ити дойдулар представителлэрэ бу сыыһыга Белградка эмиэ хаттаан мунньустуохтара. Онно кинилэр ааспыт кэмнэ биирдэ үлэлээбит түмүктэрин дьүүллэһиэхтэрэ уонна норуоттар уйгуларын туһугар хардарыта барыстаах сибээстэр саҥа сатаахтарын бэлиитиэхтэрэ.

Хомойуох иһин, тыҥаанаһын кутталлаах нөрүүгэннэрэ билигин да бааллар, ол иһигэр Ближнэй Востокка уонна Соҕуруу Африкаҕа. Расизм уонна неоколониализм бэйэлэрин позицияларын таах туран быыстыахтарын баҕарбаттар. Кинилэр нэтэх өттүлэригэр агрессияны саҕалыырга, атын дойдулар сирдэрин-уоттарын мэҥиэстэргэ суудайар дьаарай империалистическай эргиитэлэр сыыраллар.

Аан дойдуга быһыы-майгы чэбдигириитигэр улахан оруолу Холбоһуктаах Нациялар Тэрилтэлэрэ ылар эбээһинэстээх. Соторутааҕыта үлэтин бүтэрбит ХНТ Генеральнай Ассамблеятын XXXI сессиятыгар аан дойдуга бүттүүнүгэр эйэни уонна куттал суох буолуутун бөдөргөтүүгэ туһаайыллыбыт кэккэ кедьүүстээх этиилэр киллэриллибиттэрэ. Олор истэригэр аан дойдутааҕы сыһыаннаһыыларга нүүһү туттубат туһунан, маассабайдык өлөрөр-өһөрөр сэрии сэбин саҥа көрүҥнэрин булууну уонна оҥорууну бобор туһунан дуоҕабары түһэрсэргэ, сэбилэнниини эһиигэ Бүтүн аан дойдутааҕы конференцияны ыҥырар туһунан уонна да атын боппуруостарга Советскай Союз этиилэри киллэртэзбитэ.

1976 сыл саҥатыгар ыытыллыбыт ССКП XXV съеһэ Эйэ уонна норуоттар икки ардыларыгар биирдэ үлэлээһини, норуоттар көҥүллэрин уонна тутулуга суох буолуулларын иһин салгыы охсуһуу программатын ырытан оҥорбута. Ааспыт сыл устатын тухары ити программаны олохха киллэриигэ утумнаах үлэ ыытылынна.

Былыргын эйэ иһин охсуһуу эстафетата үҥимүт саҥа 1977 сыллга туттарылынна.

А. КРАСИКОВ, ССТА ырытаччыта.

Буретской АССР соҕуруу өттүгэр баар «Обзорнохолмскай» совхозка облепиханы хомуйуу үгэнэн ыытылар.

Бу өтөнү Сибиир бөлөхтөрө ааттыыллар. Өтөн ыыталлыыларыгар сүүс бааһынай, ол иһигэр ыччат эмиэ буолар арааһы бөдөҥнэйбиппит тутталлар.

Кэлин кэмнэ облепиханы 500 гектарга үүнүүгэр буоллулар. Онон өтөнү хомуйуу 3 тонна улаатта.

СНИМОККА: облепиханы хомуйуу кэмиттэн.

В. МАТВИЕВСКАЙ фотота. ССТА фотохрониката.

● *Спорт сонуна*

Туйгун саҕалааһын

ПРАГА. ССТА. Советскай спортсменнэр ааспыт да сылларгa спорт үгүс көрүҥнэригэр аан дойдуга албан аатырбыттара. Ол үтүө үгэстэрин үммүт юбилейдаах 1977 сыл хара маҥнайгы күннэриттэн салгыыллар. Чехословакия куоратыгар Зволенеҕа ССРС сүүмэрдэммит хамаандатын эдэр хоккеистара Канадэ ыччаттарын сүүмэрдэммит хамаандатын 6:4 ахсаанынан хотон, 1977 сыллга аан дойду бастакы чемпионнарынан буолуннулар.

Канадецтар үрүҥ көмүс, Чехословакия хоккеистара боруонса медаллары ылыннылар.

РЕДАКЦИЯ ПОЧТАТЫТТАН

Саҥа балыыһаҕа

Күүтүүлээх Саҥа балыыһаҕа бырааһынныыллар эдэй кэмнэ Хрыыллаах бөҕүүлэлэрэ элэчтиэхтэрэ улахан үөрүүлээх событиэ буолан ааста. Маанна күүгэн таҥа саадыгай эстэ кэмнээх фельдшерскай-акушерскай пункт саҥа дьиэҕэ киллэриллиэ.

Хаспыт сыл саҥа балыыһа дьиэтин тутуун рейсовет депутата, ыытааччы тутуу улэһэ Пантелеймон Иванович Христофоров салаа биригэдэтэ үөрүүлэн, ыллыыкка уонна ыллыыкка уонна ньиэннэр кэм ньиэннэр үгүс хаачыстыбалаахтык оҥорон туттарда. Бу тутуута элэчтиэх ньиэннэрэ үлэни ыаайар өттө хас да тоҥуу маастабай субуотуннуктары тэрийэн ааҕыллар кэмнэрэ. Бастыыһа хутаан итэҕэйиллэр хаастемаахтар, туоҕаай оҥоһуулаах ыалдьыттар, нетолобуйдаах, ыарыһаҕы көрөр хостоох, эрдэлэйдаах.

Д. ПАВЛОВ, врач

Тэрээһини туһсарыахха

Сайын өттүгүн үлэлии табан тэрийиэ биһиги совхозтарбытыгар уратыы суолталаах. Ол иһин ити туһунан эрдэттэн пландыахха, сүбэлиэхэ уонна гынар.

Субуруускай ыаллыыр совхоз Кыллаалаах быригэдэтэ өтөн үүгүүнү биирдэ тиэнкуонг хоруйдаардаах Хас ыаллыыр ахсын Хаҥылы отделениета маҥтан ааҕан оту тиэнэр. Сайын Болтоҥо отделениета тоҕоруу механизмнаах сорохтар аҥаардас тэрийэр ыаллыыр. Бу ниэмэ ыаллыыр кэмэ саҥа суох эмиэ ыыллыыннаах звеноҕу тэрийэн, бөҕө кэбиниэ үөскэтиэхтэр. Ол үрүҥнэй субуотуннуктан тэрийэн комплексталлар.

Дьиэтэр, Хаҥылы от. элеваторуттан ыыттыыллыыллар, маҥна ыаллыыр тоҕоруу механизациялаах звеноҕу үлэлэтэ эҥэ биирдэ.

К. МИРОНОВ.

Бастыыта.

Арыгыһыттар сэмэлэннилэр

Сотору таҕыста Хаҥылыы нэйилэнньэ уонна сайын мунньаҕа буолла. Онно - арыгылаабыт ыстуатары өксүһүүнү, күүһүүлэр дьаһалталарын тутторуоҕун сельсовет исполкомун председателэ А. М. Кривошапкин дьыалаатыгар тулаҕ мустубут дьыаларын кэпсиэтилэр.

Кэнниккэ кэмнэ бу бөҕүрүөскэ нэйилэнньэ бэлэчча үлэ ыытылынна, хас да киһи арыгыттан эмтэнилэр. Тыл эрдэт табаарыстар итинник бөдөҥнэн туран, дорообоолдьоҕо, табаарыстыы суут ааҕыллар эсэ да бэрдэбулаах ыраахтыы эмиэ эмиэ ыыллар. Хомойуох, эмиэ ыарыһаҕы таҕыстар кэпсиэ тэмтэлэйдэхтэрэ үчүгэй карыыстаах.

Мунньах арыгыны эмиэ ыарыгайдык өйдөр дьыалаҕа ыытыахтыктаах, ол иэдэтэ уонна арыгылаабыны утарыы өксүһүүнү оскоо күүһүрдэр туһунан уураах ылынна.

Е. МАСАЕВ.

Саахымат туһунан

ТОҺО МЭЛДЬИ ХОТТОРОБУТ?

Алексеевскай уонна Чурапчы спортсменнэрин үгэс буолбут дьаарыстыы көрсүһүүлэригэр бэйиитэ саахыматтаттарбыт курдуттан хоттоолоор. Хас көрсүһүү ахсын бэйиитэ спортсменнэрбит эрдэттэн сүүс туһэн, сурталарэ тостон өөнньүүлэр. Ити, тоҕо даҕаны урукку өттүгэр наар хоттоорор дьоҥҥо, психологическай барьер курдук буолбуттарын иһин, сүрүн бириинсипэ этыллыбыт диэн саныыбын.

Спорт бу көрүҥэ сайдыыта ыраахтааҕар тэҥнэрэн, тэрээһини үлэ молтох. Ирдэбил да турунуллубат буолла. Өрөйуонаабы спорт комитет бу көрүҥ сайдыытыгар туох даҕаны өйүскэлээх үлэни ыытыта. Сылга биирдэ ыытыллар өрөйуонмут чемпионатыгар ардыйах ахсаанныах урукхуттан биллэр саахыматтаттарбытын эрэ ыытыран өөнньөтөбут. Онуоха сорох өөнньөччүлэр ааҕар бириинсипэлэн күрэхтэһиигэ кыттыбаттар. Оччоҕо өрөйуон кинигэтэн кими түбэйиэх киллэрэн, турнирнай таблицаны толоруор эрэ сыаллаах өөнньөтөбут. Кинилэртэн сорохторо саахыматы өр кэмнэ ыытыларыгар туоратах дьоннар эмиэ үүнэллэр. Сорохтор производстаҕа аналлаах үлэлэрин ыытыыгар сүүрүкүү сылдьан күрэхтэһиллэр. Дьэ ити кэнниттэн хантан кэлэн саахматчыт теоретическай таҥымнаах үрдэтэр чахчы туһалаах турыр барыаҕай?

Спорт бу көрүҥэ оскуола өйөлөрүн ортотугар ыытааннык сайдарын баҕалаахтыбын. Үгүс оскуолаларга саахымат секциялара утумнаахтык үлэлэлэбиттэр. Спортивнай разрядтар ыгэрилэн иннэлэр. Ол түмүгэр кырдьаҕастары сөбүлүүр саҥа талааннар тахсыбаттар.

Спорт бу көрүҥэ сайдыытыгар бирэ суол тоҕуу улахан спортивнай квалификация үүнүүтэ буолуохтаах этэ. Маныаха болдьоҥо өйөх дьаһах уурулуубатын кэрдиэ. Өрөйуон турнирыгар разряд ыыпмата туоратыллыа даҕаны, ол онон хаалар гуманитарлаах суох буолбатахтар. Разрядтаах дорообут спортсменнэрга докумуоннар туттарыы умнуулаах хаалар.

Турнирдарга ыаллыы өрөйуонбыт күүстээх өөнньөччүлэрин ыытыралаан кытыннарыахха бэлэмнээ. Оччоҕо спортивнай маастаардыыбыт үүнүүтүгэр быдан кедьүүстээх буолуоҕа.

Онон, спорт бу дьоҕуннаах көрүҥэр — саахымаҥка биһиги өрөйуонбутугар сөптөөх болдьоҥтону уураллыахтаах уолдьаста.

Г. АММОСОВ.
I разрядтаах саахыматчыт.

Редактор А. Е. ЧИЧИГИНАРОВ

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700, Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—91-395, отделлар—91—495, уопсай—91-505.

«Саҥа олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета депутатов трудящихся Якутской АССР.

БАКААЛЫН № ыт 3 ЧУРАПЧИНСКАЯ РАЙОННАЯ ТИПОГРАФИЯ с. Чурапча, ул. Карла Маркса 12. Тираж 2890